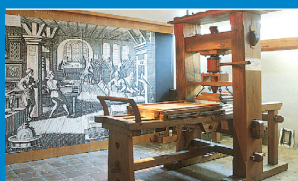

DESÁTERO SPRÁVCE SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

ODBOR OCHRANY MOVITÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ,
MUZEÍ A GALERÍ MINISTERSTVA KULTURY

Vydalo: Ministerstvo kultury, Metodické centrum pro správu sbírek při Odboru ochrany
movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií, 2013.

Text: RNDr. Jiří Žalman

Fotografie: Mgr. Michal Janiš, Archiv MZM

Grafická úprava a návrh obálky: Milan Mačinec

Tisk: Moravské zemské muzeum

Náklad: 1 000 ks

Vaše sbírka byla zapsána do Centrální evidence sbírek (CES) a je tedy určena k trvalému uchování pro příští generace. Vlastně k trvalému jen z hlediska lidského vnímání času. Budme skromnější, vaše sbírka by měla přežít staletí. Jenže věci jsou pomíjivé, vznikají, nějakou dobu trvají a pak zanikají. Zdá se, že uchovávat je trvale, je být proti přirozenosti světa. Některé věci, např. horniny, jsou na světě třeba už miliardu let, jiné, např. známé jepice, žijí jen několik hodin. Ale jak horniny, tak jepice jsou zastoupeny ve sbírkách určených k trvalému uchování. Jak tedy to „trvalé“ uchování zajistit? Cesta je jediná. Je nutné s takovými věcmi nakládat ve zvláštním režimu, musíme se k nim prostě chovat a zacházet s nimi jinak, než je obvyklé. A vy jste se právě stali správci věcí¹, které ono „jiné“ zacházení vyžadují a nakládat s nimi v onom zvláštním režimu je dokonce vaší povinností. Tu vám ukládá zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V tomto zákoně, v prováděcí vyhlášce č. 275/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů a v metodických pokynech vydaných Ministerstvem kultury a zveřejněných na webových stránkách www.mkcr.cz a www.emuzeum.cz, najdete o tomto zvláštním režimu, který teď na svou sbírku musíte aplikovat, všechno podstatné. Jenže až se do těch právních norem a metodických pokynů začtete, možná se vám to všechno bude zdát složité a snad zpočátku i nesrozumitelné. Nejtěžší je začátek, vyznat se v tom nejdůležitějším, co je třeba dělat a především chápat, proč je to třeba dělat. V tom vám chceme pomoci a připravili jsme proto pro vás „Desatero správce sbírky muzejní povahy“.

¹ Správcem sbírky je právnická osoba, kterou k tomuto účelu zřídil vlastník sbírky. Pokud tomu tak není, je správcem sbírky sám její vlastník. Je-li správce zřízen, pak plní všechny povinnosti a využívá všech práv stanovených zákonem č. 122/2000 Sb. v zastoupení vlastníka.

I.

Vaši sbírku je třeba chránit

Vydáním osvědčení o zápisu Vaší sbírky do CES přestala být sbírka souborem jednotlivostí, ale stala se **jednou, nedělitelnou věcí hromadnou**. Tu je třeba *uchovávat v její celistvosti*² tak, jak byla do CES zapsána. Samozřejmě s výjimkou *zařazování nových přírůstků*, což je jen a jen na vás, právě tak jako *vyřazování předmětů ze sbírky*, což je ale možné pouze z důvodů uvedených v zákoně. Uchovávat sbírku v její celistvosti je možné jen tak, že budete dbát na *uchování každého jednotlivého sbírkového předmětu, který je její součástí*. To předpokládá, že budete sbírku a jednotlivé sbírkové předměty především:

- a) chránit před ztrátou, krádežemi a vloupáním, t.j. přinejmenším ji budete uchovávat v prostorách se zabezpečenými vstupy (dveře a okna) a zajistíte ochranu sbírkových předmětů před krádeží při jejich prezentaci, transportu atp.;
- b) chránit před nepříznivými vlivy prostředí, v němž jsou sbírkové předměty uchovávány (teplota, vlhkost a jejich výkyvy, prašnost, chemické vlivy, biologičtí škůdci atp.).³

Už nejde jen o to, že se vám ztratí, bude odcizen nebo zničen cenný předmět, ale zejména o to, že tím bude znehodnocena sbírka muzejní povahy.

² Ustanovení § 9 odst. 1 písm. e) zákona č. 122/2000 Sb.

³ Ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 122/2000 Sb. a ustanovení § 1 vyhlášky č. 275/2000 Sb.

- Depozitář obrazové sbírky s kovovými posuvnými regály se sítovým závěsným uspořádáním. Uložení sbírkových předmětů je optimální, v depozitáři je monitorována vzdušná vlhkost a teplota, je vybaven elektrickým zabezpečovacím (EZS) a protipožárním (EPS) systémem, pravidelným úklidem je udržována minimální prašnost.

- Depozitář sbírky lidové keramiky se stabilními kovovými regály s policovým uspořádáním. Uložení sbírkových předmětů je optimální, jsou použity stojany na talíře, takže se předměty nedotýkají a usnadňuje to bezpečnou manipulaci s nimi. Je monitorována vzdušná vlhkost a teplota, depozitář je vybaven EZS a EPS, pravidelným úklidem je udržována minimální prašnost.

II.

Vaše sbírka je zapsaná v Centrální evidenci sbírek (CES)

Centrální evidence sbírek je informační systém s dálkovým přístupem (<http://ces.mkcr.cz/>), který spravuje Ministerstvo kultury. Je seznamem sbírek muzejní povahy, t.j. oněch nedělitelných věcí hromadných, spravovaných podle zákona č. 122/2000 Sb. a chráněných ve veřejném zájmu. Součástí zápisu sbírky do CES je – mimo jiné – výčet evidenčních čísel sbírkových předmětů, které sbírku tvoří. CES tak vymezuje také všechny sbírkové předměty (přírodniny nebo lidské výtvořry nebo jejich soubory), nakládání s nimiž se řídí citovaným zákonem.⁴

Předmět, jehož evidenční číslo není zapsáno v CES, byť by byl tento předmět zapsán ve sbírkové evidenci vaší sbírky, nemůže být považován *de iure* za *sbírkový předmět*. Na nakládání s ním se nevztahují povinnosti plynoucí ze zákona č. 122/2000 Sb., ale ani práva vlastníka či správce sbírky z tohoto zákona plynoucí. A jde o porušení zákona.

U „živé“ sbírky, která se rozrůstá získáváním nových přírůstků a může ubývat vyřazováním sbírkových předmětů z důvodů uvedených v zákoně č. 122/2000 Sb.⁵, je třeba výčet evidenčních čísel zapsaných v CES *aktualizovat*, t.j. přidávat evidenční čísla nových přírůstků a vyřazovat evidenční čísla „úbytků“. Žádat o aktualizaci je povinností správce sbírky.

CES obsahuje také slovní, popřípadě obrazovou charakteristiku sbírky pro badatele a zájemce z řad veřejnosti. Sbířky mohou být členěny na oborové části, tzv. podsbířky, podle přílohy č. 1 vyhlášky č. 275/2000 Sb. V takovém případě jsou pak slovní a obrazové charakteristiky uvedeny pro každou „podsbířku“.

⁴ viz ustanovení §§ 3-8 zákona č. 122/2000 Sb. a Příručka muzejníkova I, Praha 2010 (druhé vydání), kapitola B.2.

⁵ ustanovení § 9 odst. 1 písm. j) a § 9 odst. 5 zákona č. 122/2000 Sb.

Sbírka muzejní povahy zapsaná v CES je definována v zákoně č. 122/2000 Sb. jako „sbírka ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění, literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy...“. Základní princip jejího dalšího rozvoje tudíž spočívá v tom, aby byla významnost sbírky v její celistvosti přinejmenším zachována a v lepším případě umocňována či zvyšována⁶. Nově by měly být proto do sbírky zařazovány *pouze takové předměty, které k tomu přispívají*. Ze sbírky by měly být naopak vyřazovány ty předměty, jejichž přínos pro umocnění či zvýšení významu sbírky pominul (na základě vývoje poznání, nových technologií zkoumání se stávají pro sbírku přebytečnými či vzhledem k nevratnému poškození nebo zničení neupotřebitelnými)⁷. Sbírka by neměla mít charakter „řízené skládky“, ale měla by být zdrojem relevantních poznatků o přírodě nebo společnosti. Zařazovány do sbírky by měly být také pouze ty předměty, které lze jednoznačně popsat. Sbírejte, co uznáte za vhodné. Ovšem ne všechno, co získáte, je nutné zařadit do sbírky. Některé získané předměty si to prostě nezaslouží, protože nemají schopnost sbírku zhodnotit a u jiných je třeba tuto schopnost ještě zvážit, ověřit a lépe poznat. Předměty nezařazené do sbírky mohou sloužit jako doprovodná dokumentace ke sbírce, studijní materiál atp.

V případě, že správcem sbírky je veřejné muzeum či galerie, obsahuje základní vymezení vaší sbírkotvorné činnosti *zřizovací listina* a v případě všech správců sbírek *slovní a obrazová charakteristika sbírky* či *jednotlivých „podsbírek“ v CES*.

⁶ Příručka muzejníková I, Praha 2010 (druhé vydání), část I

⁷ Příručka muzejníková I, Praha 2010 (druhé vydání), kapitola C, metodické pokyny MK č.j. 53/2001, čl. VI a č.j. 14639/2002

IV.

Je třeba vést sbírkovou evidenci

Každý správce majetku uchovávaného a užívaného ve veřejném zájmu je povinen tento majetek zjistit, *evidovat jej* a řádně se o něj starat. V případě sbírkových předmětů existuje pro evidenci ještě jeden, velmi podstatný, důvod. Přínos většiny sbírkových předmětů pro sbírku by byl jen malý nebo dokonce žádný, pokud by spolu s nimi nebyly uchovávány alespoň některé údaje o nich. Ty základní tvoří obsah evidenčního záznamu a jsou uvedeny v ustanovení § 9 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/2000 Sb. *Vést sbírkovou evidenci* je proto základní povinností správce sbírky⁸.

Sbírkovou evidenci tvoří ***evidenční záznamy ke všem sbírkovým předmětům***. Vyhotovením evidenčního záznamu se z věci movité či nemovité nebo jejich souboru stává sbírkový předmět ***de facto*** (součástí sbírky muzejní povahy spravované podle zákona č. 122/2000 Sb.). Součástí evidenčního záznamu je evidenční číslo. Jeho zapsáním do CES se z věci movité či nemovité nebo jejich souboru stává sbírkový předmět ***de iure***. Evidenční záznamy se vedou ***v listinné podobě***, záznamy vedené v elektronické podobě (v databázi počítače) představují pouze evidenci pomocnou.

Evidence ve sbírkách čítajících více než 3000 sbírkových předmětů je *dvoustupňová* – chronologická a systematická. Evidenční záznamy musí být *autentizované* a vedou se v přírůstkové knize (chronologická evidence), v inventární knize nebo na zvláštních katalogizačních listech (systematická evidence). Evidenční záznamy v chronologické evidenci jsou uloženy odděleně (v jiné místnosti) od záznamů v systematické evidenci.

⁸ ustanovení § 9 odst. 1 písm. d) zákona č. 122/2000 Sb., ustanovení § 2 vyhlášky č. 275/2000 Sb, metodické pokyny MK č.j. 53/2001, čl. IV a č.j. 4688/2007

- Ukázka historických evidenčních záznamů v inventární knize. Záznamy pořízené před desítkami let formálně i obsahově zcela odpovídají současným požadavkům na evidenční záznam.

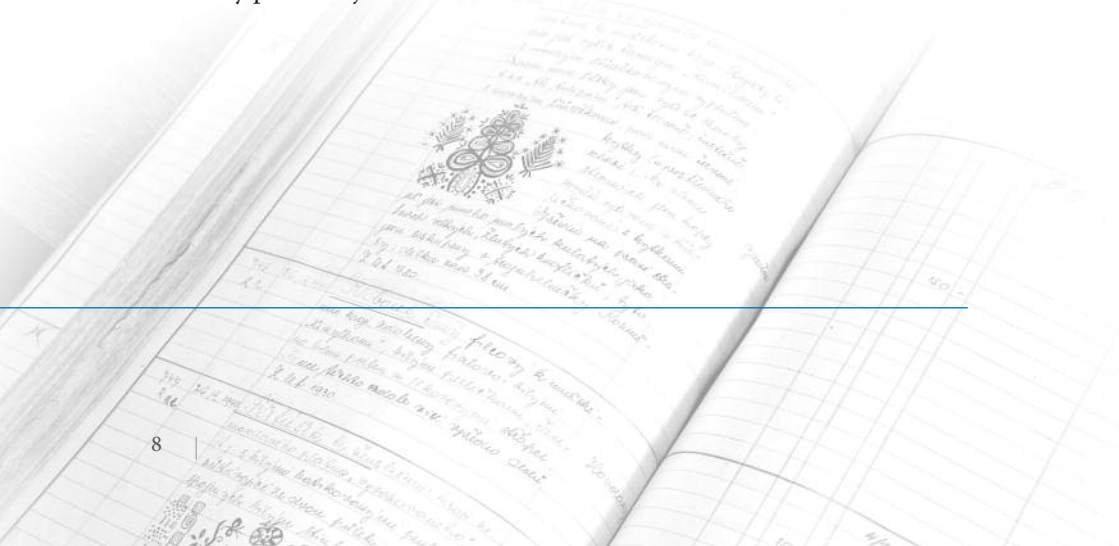
- Digitalizace sbírkových předmětů nabízí nové možnosti práce se sbírkou, pro sbírkové předměty šetrné.

V.

Kdy evidovat jako jeden sbírkový předmět jednu věc movitou nebo nemovitou a kdy soubor těchto věcí

Sbírkovým předmětem je podle ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 122/2000 Sb. věc movitá nebo nemovitost nebo soubor těchto věcí. Sbírkovým předmětem může být – nikoliv musí(!) – soubor věcí movitých nebo nemovitých pouze v některých případech, uvedených v ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky č. 275/2000 Sb. Je jen na vás, zda této možnosti využijete. Udělte to vždy, když je to pro sbírku prospěšné. To je tehdy, když soubor věcí movitých či nemovitých lépe zhodnotí sbírku. Nejen tehdy, když je taková evidence snazší, ale např. také tehdy, když jednotlivé věci movité (např. různé fragmenty, přírodniny atp.) by bylo obtížné či dokonce nemožné nezaměnitelně popsat, zatímco jejich soubory nezaměnitelně popsat lze. Je třeba mít na paměti, že sbírkové předměty musí být identifikovatelné podle evidenčního záznamu, t.j. zejména na základě názvu a stručného popisu. Pokud nejste schopni popsat např. více věcí movitých jinak než jako „zloemek z těla keramické nádoby“ a tyto zlomky pocházejí z jedné lokality, byly získány jedním archeologickým výzkumem jednoho konkrétního objektu a nelze je názvem a popisem více sbírkových předmětů odlišit. Namísto je využít možnosti evidovat jejich soubor jako jeden sbírkový předmět. Zároveň ale není vhodné tuto možnost nadužívat tam, kde to není pro sbírku prospěšné. Je-li to účelné a také možné, je vždy vhodnější evidovat jako jeden sbírkový předmět jednu věc movitou či nemovitou.

VI. Je třeba provádět inventury sbírkových předmětů

K ověřování souladu evidenčních záznamů se skutečným stavem sbírkových předmětů slouží permanentní *inventarizace*⁹. Pouze tak je možné ověřovat, že je sbírka uchovávána ve své celistvosti.

Každoročně je správce sbírky povinen provést inventuru buď celé sbírky nebo určené části sbírky, učinit o tom záznam, případně vyhotovit protokol o zjištěných nesrovnalostech. Při inventuře se ověřuje stav sbírkových předmětů, potřeba jejich konzervování, způsob uložení atp. a naopak se ověřuje, zda obsah evidenčního záznamu, vyhotoveného třeba už před mnoha lety, odpovídá nejen zákonu, ale také aktuální úrovni poznání a zda podle něj lze sbírkový předmět identifikovat. Inventura slouží především ke zjištění, zda sbírkové předměty existují a jsou uloženy tam, kde uloženy být mají. Inventarizace je tedy také významným nástrojem zmírňování následků případných krádeží a poškození sbírkových předmětů nepříznivými vlivy prostředí, protože umožňuje ztráty a poškození zjistit.

Podle počtu sbírkových předmětů ve sbírce jsou stanoveny lhůty, do kdy nejpozději musí být provedena úplná inventura všech sbírkových předmětů.

Provedení inventury se zaznamenává do evidenčních záznamů. *Provádění inventarizace je základním předpokladem pro udržování „zdraví“ vaší sbírky a správy vašeho nebo svěřeného majetku.* A platí, že jsou-li sbírkové předměty pečlivě evidovány a přehledně uloženy, je inventarizace mnohem méně pracná.

⁹ ustanovení § 12 zákona č. 122/2000 Sb., ustanovení § 3 vyhlášky č. 275/2000 Sb.

VII.

Sbírkové předměty je třeba optimálně uložit a šetrně s nimi zacházet

Samozřejmě, že uložení sbírkových předmětů závisí na stavu depozitářů a na jejich vybavení. Máte-li zatím depozitáře prostorově nedostačující, s vybavením skromným a pro řadu sbírkových předmětů nepříliš vhodných, *nezbavuje vás to povinnosti uložit sbírkové předměty v rámci možností optimálně.* Takřka vždy to je možné. Přehledné uložení sbírkových předmětů např. na „primitivních“ regálech a v banánových krabicích je vždy lepší, než chaotické „uložení“ sbírkových předmětů na zemi při čekání na finanční dotaci na moderní posuvné regály nebo speciální krabice z nekyseleho materiálu.

K tradovaným bonmotům mezi muzejníky patří věta, že „největším škůdcem sbírek je muzejník“. Bohužel, je to stále ještě leckdy pravda. Při nešetrné manipulaci se sbírkovými předměty, při jejich necitlivém, ba ledabylém ukládání, při nezvládnutém způsobu jejich vyhledávání, kdy pro nalezení jednoho sbírkového předmětu je nutné brát do ruky třeba i desítky jiných atp., se sbírkové předměty poškozují, což v horším případě vede k degradaci sbírky, v lepším to zvyšuje náklady na konzervování.

Jestliže byla vaše sbírka zapsána do CES a je tudíž určena k trvalému uchovávání, *je třeba se podle toho k ní také chovat.*

- Náročnou péči o sbírkové předměty zajišťují specializovaná konzervátorská a restaurátorská pracoviště, která jsou zřízena při některých muzeích (na snímku restaurátorské pracoviště Středočeského muzea v Rottkách u Prahy).

- Optimální uložení sbírkových předmětů ve sbírce lidového textilu. Součásti oděvů nejsou překládány ani vyvěšovány na ramínkách, zvolený způsob uložení je ke sbírkovým předmětům velmi šetrný.

Prezentace sbírkových předmětů veřejnosti

Vášim úkolem, jako správce sbírky, není pouze sbírku tvořit, chránit, trvale uchovávat v její celistvosti, sbírkové předměty řádně ukládat, evidovat a inventarizovat. V tom totiž nespočívá smysl sbírek, tím je umožnění jejich využívání jako zdroje poznatků o přírodě a společnosti. Nejběžnějším způsobem realizace tohoto smyslu sbírek je prezentace sbírkových předmětů (a poznatků o přírodě a společnosti z nich získaných) veřejnosti. Děje se tak prostřednictvím muzejních výstav, muzejních programů a muzejních publikací, když přívlastek „muzejní“ říká, že se jedná o výstavy, programy a publikace čerpající ze sbírky muzejní povahy. Nejběžnějšími formami prezentace jsou muzejní výstavy pořádané správcem sbírky anebo účast (zapůjčování sbírkových předmětů) na muzejních výstavách pořádaných jinými osobami v tuzemsku i v zahraničí a také poskytování sbírkových předmětů badatelům.

Pro správce sbírek je důležité nezapomenout na to, že *ochrana sbírek je vždy nadřazena prezentaci*, a proto je možné také vystavovat sbírkové předměty pouze v prostorách k tomu vhodných, chráněných proti krádežím a vloupáním, v neagresivním prostředí¹⁰. Pokud správce sbírek takové podmínky nezajišťuje sám (při pořádání vlastní výstavy), musí je zajistit prostřednictvím smlouvy s partnerem v tuzemsku či v zahraničí, kterému sbírkové předměty zapůjčuje. Rovněž zodpovídáte za to, že se zapůjčené sbírkové předměty v určeném termínu vrátí zpět do vaší sbírky a budou řádně uloženy. Smlouvou s badatelem je jeho souhlas s dodržováním badatelského řádu, který správce sbírky vydá a každého badatele s ním seznámí.

¹⁰ metodický pokyn MK č.j. 53/2001, čl. X

Vývoz sbírkových předmětů do zahraničí

Sbírkové předměty lze vyvézt do zahraničí:

- a) pouze na základě povolení Ministerstva kultury,
- b) pouze na dobu určitou,
- c) pouze z důvodů uvedených v zákoně (vystavování, preparace, konzervování, restaurování a pro badatelské účely).

Povolení ministerstva je platné jeden rok. Doba určitá, na níž mohou být sbírkové předměty vyvezeny, je uvedena v tomto povolení. Bezpečnost sbírkových předmětů po dobu jejich transportu a pobytu v zahraničí je zajištěna smlouvami s přepravcem a se zahraničním partnerem¹¹, jemuž jsou zapůjčovány¹².

¹¹ Příručka muzejníková II, Praha 2006, vzor smlouvy o výpůjčce pro poskytnutí sbírkových předmětů partnerské osobě v zahraničí pro účely vystavování

¹² ustanovení § 11 zákona č. 122/2000 Sb., metodický pokyn MK č.j. 14639/2002

X.

Práva správce sbírky

Jako správci sbírek máte právo na bezplatnou odbornou pomoc podle ustanovení § 10 odst. 2 zákona č. 122/2000 Sb. a také – za úhradu – na některé služby. Odbornou pomoc a služby je vám povinno poskytnout některé z muzeí (galerií) uvedených v příloze č. 5 vyhlášky č. 275/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Mohou vám být také z veřejných rozpočtů poskytnuty účelově určené finanční příspěvky a dotace podle ustanovení § 10 odst. 3 a 4. V případě státního rozpočtu se jedná o příspěvky a dotace z programu Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO), poskytovaných podle zásad zveřejněných na webové stránce Ministerstva kultury (www.mkcr.cz).

- Muzejní sbírky je možné využít pro pořádání vzdělávacích, výchovných, ale také zábavných programů pro děti (herna pro děti v prostorách Muzea hlavního města Prahy).

- V moderně pojatých muzejních expozicích prohlubuje návštěvnický zážitek osobní kontakt se sbírkovým předmětem [expozice „Traktor jede“ v Národním zemědělském muzeu].

Vaše sbírka se stala součástí národního pokladu

Sbírky muzejní povahy jsou podle ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, ve znění pozdějších předpisů *součástí národního kulturního pokladu*. Také vaše sbírka, vydáním osvědčení o jejím zápisu do CES, se tak dostala do „vybrané společnosti“ kulturních statků, chráněných nejen legislativou České republiky, ale do jisté míry i právními předpisy Evropských společenství. Bude-li vám např. odcizen sbírkový předmět a nezákonně vyvezen do zahraničí, je tu možnost, jak podle výše citovaného zákona předmět v zahraničí získat a navrátit zpět a pomůže vám v tom Ministerstvo kultury. Již vícekrát se to podařilo. Je také vyloučeno, aby byla vaše sbírka nevratně poškozena, zastavena či rozprodána, aniž by byl porušen zákon č. 122/2000 Sb., můžete také využívat svých práv uvedených v bodě IX. Jste ale povinni zákon dodržovat. Kontrolou dodržování zákona, kterou jste povinni umožnit, je pověřeno Ministerstvo kultury, které vám také může za porušování zákona udělit finanční pokutu. Je to jen malá daň za „členství ve vybrané společnosti“.

Přejeme vám hodně radosti při tvorbě a správě vaší sbírky a jsme připraveni vám pomoci vyřešit případné problémy a nejasnosti. Kontaktujte v takových případech *Ministerstvo kultury, Odbor ochrany movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií, Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1, e-mail: ces@mkcr.cz*.

¹³ ustanovení § 9 odst. 2 zákona č. 122/2000 Sb.

DESATERO SPRÁVCE SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

